

“Ik vind het belangrijk dat het een sterke uitstraling heeft”

Mayke Hegger maakte in Kassel decors voor *Die Walküre* en *Götterdämmerung*

door Minze bij de Weg

Net voordat de corona-crisis toesloeg werd in het Staatstheater Kassel een nieuwe Ring voltooid. De première van *Götterdämmerung* werd nog op het toneel gebracht, de overige voorstellingen moesten worden afgelast. Het was alweer de vijfde Ring in Kassel sinds 1961, volgens het theater uitzonderlijk in de Duitse theatergeschiedenis. Deze Ring had een Nederlands accent. Tenor Arnold Bezuyen gaf een luid bejubelde interpretatie van Mime en vormgeefster Mayke Hegger nam in *Die Walküre* en *Götterdämmerung* de decors en de overige vormgeving voor haar rekening. Dat laatste is een kant van het operabedrijf die zelden wordt belicht. Hoe gaat zo iets in een middelgroot Duits theater? Een goede reden om in coronatijd met Mayke Hegger te bellen.

Wanneer hoorde je dat je in Kassel aan de slag mocht?

“Het aanbod hebben we gekregen in de zomer van 2016. Voor mij was Wagner onbekend terrein, ik heb een flinke inhaalslag moeten maken in vergelijking met mijn collega's. Regisseur Markus Dietz die de hele Ring heeft gedaan was vanaf zeventien, achttien jaar een grote fan van klassieke muziek en Wagner hoort daar bij. Voor mij was het nieuw terrein. Het eerste jaar ben ik niet echt aan vormgeven toegekomen en was ik vooral bezig met muziek luisteren. Ik heb dvd's besteld van uitvoeringen om makkelijker in het verhaal te kunnen stappen. Vergeleken met andere stukken, toneelstukken of opera's,

had ik een veel langere weg nodig voor ik aan vormgeving kon gaan denken. Ik moest eerst een ingang vinden hoe ik er überhaupt in stond. Dat was best een lange weg. We zijn het project begonnen als team. Ik heb samengewerkt met Markus Dietz als regisseur en Ines Nadler die de tweede vormgeefster was. We hadden oorspronkelijk het plan om de decors compleet met zijn tweeën te doen, maar hebben na ongeveer een jaar besloten om toch de stukken te verdelen. Het bleek logistiek te lastig om elkaar met zijn drieën vaak genoeg te zien. Ines woont in Dresden, Markus in Bochum en ik in Castricum. Dat lukte gewoon niet. Ines ging *Das Rheingold* en *Siegfried* doen en ik de andere twee stukken.”

Mayke Hegger en Tenor Martin Iliev (Siegfried) na de première van Die Walküre

Maquettes

Hoe begin je als vormgever?

“Dat is verschillend. Soms werk je met een regisseur die al een heel heldere voorstelling heeft van wat hij zoekt in een ruimte. Soms doe ik blind een voorzet en begin gewoon. Zo heb ik het met *Die Walküre* ook gedaan. Het is vaak makkelijker te praten waar je wel en niet heen wilt als er al iets ligt.

Ik begin meestal met kleine maquettes, soms van papier of karton, soms wat uitgebreider. Ik stuur daarvan foto's naar de regisseur of we ontmoeten elkaar en ik neem ze mee. Aan de hand van de dingen die je hebt gebouwd weet je vaak veel sneller welke kant je op wilt.

Omdat Ines Nadler deel één deed en we hadden besloten dat de vier delen duidelijk één verhaal waren, moesten we reageren op elkaars ontwerpideeën. Zij had voor deel één al een heel krachtig statement gemaakt met een wagen met een heel grote W erop. Het was duidelijk dat die wagen door zou gaan in de andere delen. Ik heb daarna mijn elementen toegevoegd voor *Die Walküre*. Zij heeft daar weer mee gewerkt, in *Siegfried* komt bijvoorbeeld de 'Feuerfelsen' weer voor en zo heeft zich dat op elkaar gestapeld. Daardoor was het een heel andere proces dan bij andere opera's of toneelstukken. Leuk om te doen."

Maquette van het eerste bedrijf van Die Walküre

Ik zag inderdaad een eenheid van stijl.

"Ik werk al vijftientig jaar met Markus Dietz en hij werkt met Ines Nadler denk ik een jaar of vijftien. Hij heeft ons niet voor niets als ontwerpers gekozen want ik denk dat onze vormtaal grote verwantschap heeft. We vinden elkaars ontwerpen meestal ook mooi en interessant. Dat helpt natuurlijk enorm als je als team moet werken."

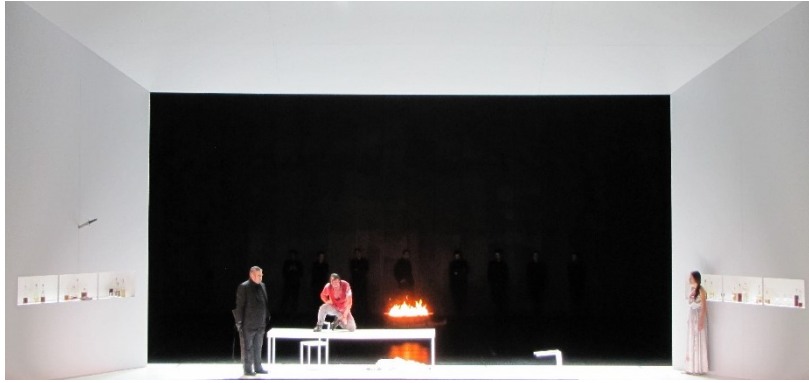
Abstract en sober

De verhalen in de Ring hebben een bepaalde sfeer. Hoe geef je dat vorm? Je hebt gekozen voor heel abstract en sober bijna. Is dat jouw stijl of vond je dat dit goed bij deze werken past?

"Het zijn zeker typische werken voor mij geworden maar er zijn een heleboel redenen waarom je zo'n kant opgaat. Een belangrijke reden dat het decor sober is, is het budget dat we hadden. Kassel heeft een enorm waagstuk gedaan door weer een Ring te produceren. Het is geen rijk theater. We hadden per Ring-deel een bescheiden budget en dat werd alleen maar bescheidener omdat Ines voor het eerste deel die grote wagen had gebouwd. Daarmee had ze eigenlijk al in de kas gegrepen van de drie stukken die daarna zouden komen.

We hadden vanaf het begin de insteek om werkelijk het verhaal te volgen dat Wagner vertelt. We hebben bij iedere scene en iedere ontmoeting die op het toneel plaatsvindt gezocht naar: wat is de kern van dit verhaal, wat zou daarbij passen als vormgeving, hoe kunnen we met de vormgeving dat verhaal ondersteunen en proberen het zo duidelijk mogelijk te maken. Markus Dietz werkt nooit met een soort eigen duiding, met een daaroverheen gestulpt idee, zodat je bijvoorbeeld zegt: dit speelt in de 'Grossindustrie'. Zoiets zie je vaak, zeker bij Wagner.

De vraag aan ons was niet om het hedendaags te maken. Markus wilde heel duidelijk het verhaal

De woning van Hunding straalde eenvoudige luxe uit

vertellen. We hebben bij iedere scene geprobeerd constellaties te maken die zo helder mogelijk maken waar het hier om gaat. Wij vinden het een waanzinnig verhaal over wat mens zijn is, wat keuzes maken is. Ik was eigenlijk heel blij met *Die Walküre* en *Götterdämmerung* omdat in die stukken heel sterk tussen de mensen ‘verhandeld’ wordt. *Die Walküre* is heel menselijk en ook *Götterdämmerung* heeft heel veel met ons te maken.”

Er zitten veel details in de enscenering. In Die Walküre bijvoorbeeld zie je in beide zijwanden een soort drankkasten. Is zoiets een idee van jou?

“Ja, dat was een idee van mij. We hebben gezocht naar een ruimte voor Hunding. Het is niet zo rijk als bij de Gibichungen, maar het is het betere milieu. Met een heel bescheiden budget wil je toch iets neerzetten waarmee je in één oogopslag ziet: hier leeft iemand die het heeft gemaakt, die Sieglinde als een soort slaaf houdt. Dat is best wel lastig. Je hebt in Kassel met een heel groot toneel te maken. Ik heb daar alleen maar een witte omraming neergezet en dan is het budget al bijna op. Om daar toch een smaakvolle ruimte van te maken heb ik ervoor gekozen links en rechts een inkeping in de wand te maken waar licht in zat. Dan heb je net wat meer sfeer in de ruimte en je kon er ook veel dingen met de belichting mee doen. Als het donker werd en alleen die twee barretjes aan waren, dan zag je er flessen in staan. Niet om het idee over te brengen dat Hunding iemand is die graag een borreltje drinkt,

De W stond onder andere voor Walhalla, Wotan, Walküren, Wälsungen en Wagner en dook in alle vier de delen op. Hier in Götterdämmerung.

maar meer om er een sfeer aan te geven: het is een chique kamer in een misschien nog wel veel groter huis. Je kunt een ruimte die zo kaal is met alleen een plafond en vloeren niet eindeloos verschillend belichten, terwijl je wel eindeloos veel tijd moet overbruggen voordat zo'n eerste bedrijf voorbij is. Dan zijn zulke ingebouwde lichtelementen als de bars die ik heb verzonnen heel dankbaar, waarmee je de ruimte heel mooi en verschillend kunt belichten."

Wordt het lichtontwerp er in dat stadium ook al bij betrokken?

"Ik probeer altijd in de maquette al aan te geven hoe de ruimte belicht wordt. Hij was in het eerste bedrijf voor een deel nog afgesloten met een soort gaasdoek. Als je dat van voren belicht heb je een gesloten ruimte, als je dat van achteren belicht is ie doorzichtig. Op de achtergrond hadden we een heel groot vuur voor de mannen van Hunding. Daarmee kan je dan weer in de diepte werken. Dat had ik in de maquette al aangeduid en die maquettefoto's zijn dan ook heel belangrijk als je in de laatste weken voor de première aan het licht gaat werken."

De lichtman komt er dus pas op het laatst bij?

"In Duitsland wordt vrij weinig gewerkt met lichtdesigners. Ze hebben in het theater een lichtcrew die daar een vaste baan heeft. Er zijn verschillende belichtingschefs, die aan de stukken worden toebedeeld. Die werkt met jou het licht uit. Je geeft als regieteam zelf vorm aan het licht en de belichtingschef is een heel belangrijke persoon, want hij is degene die dat gaat omzetten."

Akoestische eisen

Stelt de dirigent nog akoestische eisen?

"Dat speelt bij de opera heel erg mee. Je hebt altijd een proefbouw, daarbij wordt het decor dat je hebt ontworpen in een heel vroege fase opgebouwd. Dan zijn ze in de werkplaats nog niet eens begonnen met bouwen. Dat wordt gedaan met proefmateriaal, ze bouwen je ruimte op met materiaal dat ze voorhanden hebben, met doeken en latten. Iedereen die te maken heeft met de productie wordt daarvoor uitgenodigd. Het is eigenlijk een soort toetssteen om te kijken wat we nog nodig hebben, hoe we verder gaan, welke ingrepen er nodig zijn. Iedereen kan daar inspraak hebben en met bezwaren of tips komen.

Als je voor opera ontwerpt is de akoestiek altijd heel belangrijk. Het is ons goed gelukt omdat we de afgelopen tijd in Kassel al opera's hadden gedaan en de ruimte heel goed kenden. Markus Dietz is ook iemand die daar in de regie heel erg rekening mee houdt. Er zal nooit iemand achter in het toneel staan te zingen omdat daar toevallig een mooi plekje is of een spannend licht, want hij heeft altijd als eerste regel dat je goed te horen moet zijn.

Bij het decor voor *Die Walküre* geldt dit heel zeker, we hebben rekening gehouden met de akoestiek. Het plafond is bijvoorbeeld heel erg prettig geweest voor de zangers. Bij Wagner heb je natuurlijk met een enorm orkest te maken waar je als zanger overheen moet komen. Die ruimte met dat plafond zorgde ervoor dat de stemmen van de zangers wat meer versterkt werden."

Ik vond dat jouw ontwerpen er vrij esthetisch uitzien. Is dat een bewuste keuze?

"Zeker, als je met heel weinig elementen werkt vind ik het belangrijk dat die een sterke uitstraling hebben. Daar streef ik naar, het is niet iets dat gebeurt. Dat kan ook in een 'kapotheid' zitten. We hebben er in het tweede bedrijf voor gekozen dat we nog steeds bij Hunding zijn, maar dat zijn huis is verbrand. Dat is nog steeds een heel esthetische ruimte, maar het was het staketsel van de eerste ruimte, met gescheurde wanden."

Fricka op de motor

Fricka komt in dat bedrijf op een motor aanrijden. Van wie was dat idee?

"Grappig dat je dat vraagt. We wilden eigenlijk met een auto werken en dat bleek heel erg lastig. Die moest gesponsord worden, we hadden daar echt geen geld voor. Het moest een beetje luxe elektrische auto zijn, het was onzin dat Fricka met een raar goedkoop model aan zou komen.

Er waren twee problemen: we kregen geen sponsor voor een elektrische auto en het bleek heel lastig

met die auto het decor in en uit te komen, omdat we links en rechts zwarte stopwandjes hadden neergezet om de belichting te verstoppen. Daar konden we geen auto doorheen krijgen. Toen kwamen we op het idee voor een motor te kiezen. Dat had er ook mee te maken dat er al een *Ring* is geweest in Kassel waarin de

Gescheurde wanden en de Harley waarop Fricka arriveerde in het tweede bedrijf van Die Walküre

Walküren op motoren het toneel opkwamen. Het was een soort historische verwijzing. En een van de figuranten bleek een hele mooie Harley te hebben.

Toen zijn we daar voor gegaan en hebben we heel veel gerepeteerd zodat je de motor precies aan- en uitzet in een muzikaal stukje waar dat niet stoorde. Meneer Angelico (de dirigent, MbdW) lette daar natuurlijk enorm op. Er kan niet zomaar een ronkende motor op het toneel staan midden in zijn dirigaat. Dat was ontzettend leuk om te doen en uiteindelijk was zelfs meneer Angelico heel enthousiast over het moment waarop de motor het toneel opkwam.”

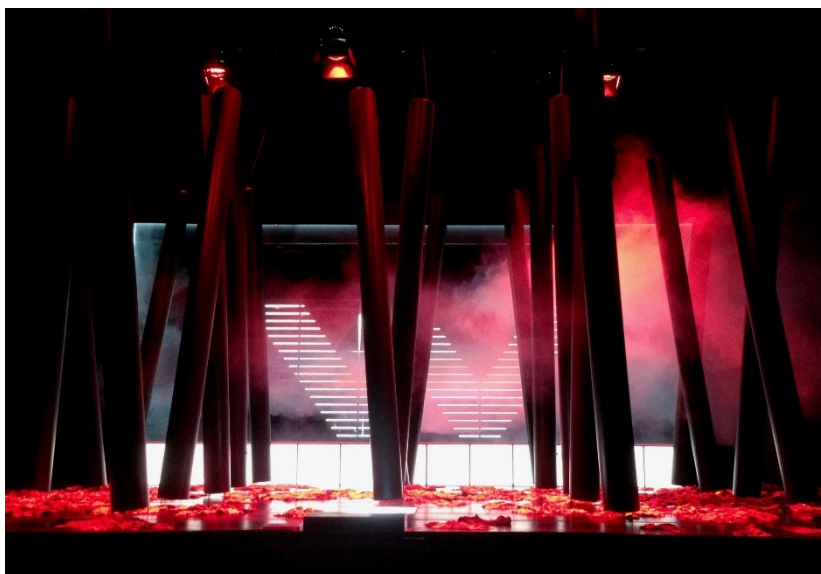
Is dat soort dingen een kwestie van vormgever, van regie of van samenspraak.

“Dat is heel erg samenspel.”

Geldt dat ook voor het inzetten van rookmachines?

“Dat heeft vaak met de belichting te maken. Heel veel dingen die je met het licht verzint zijn bijna niet te zien als er geen lichte nevel over het toneel hangt. Er zit een hele wereld achter die nevel.

We hebben met drie verschillende nevelsoorten gewerkt. De eerst was een soort van ‘Dunst’. Dat is een soort lichte mist die wordt verlicht, waardoor je heel mooi licht vangt. Vervolgens heb je bodemnevel, wolken die op de grond blijven hangen, ongeveer op kniehoogte. En dan heb je echte

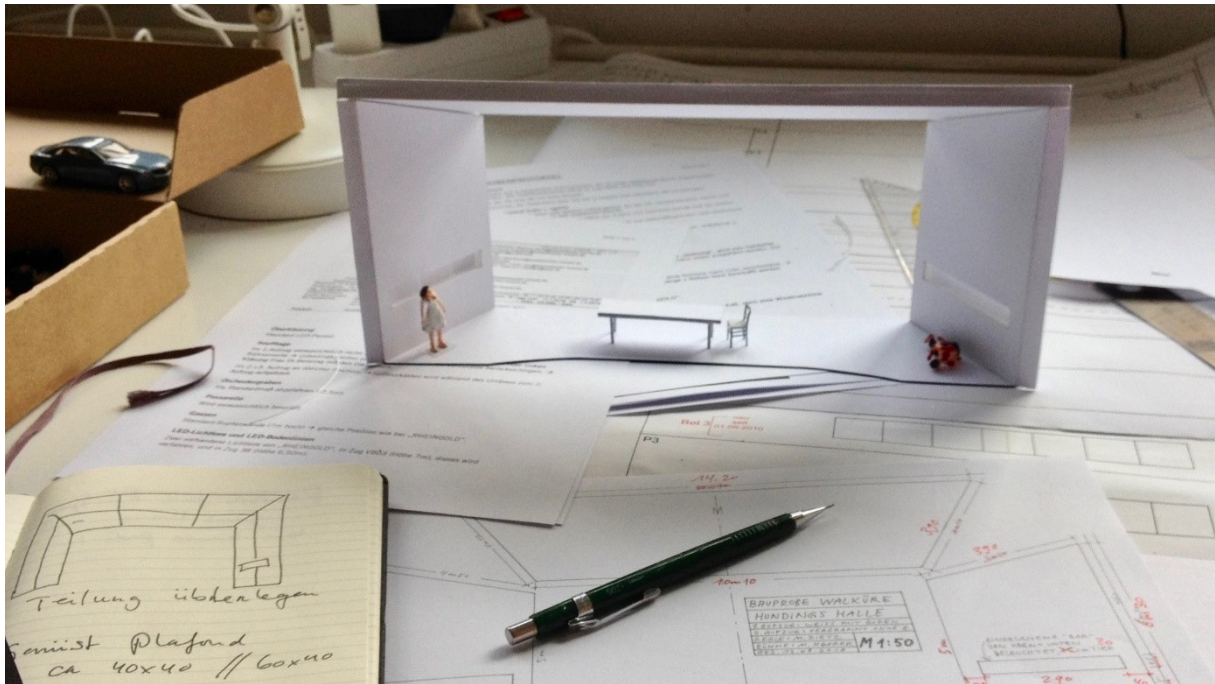
Apocalyptische beelden Götterdämmerung

theaternevel, van die hele grote wolken die ergens heenvliegen, ook de zaal in af en toe. Dat hangt er heel erg vanaf welke kleppen bovenin open zijn voor de ontluchting. Is de airco wel of niet aan, zit er wel of niet publiek in de zaal. Dat is totaal onvoorspelbaar. Tijdens de voorstelling zit de lichtman in zijn cabine aan de knoppen te sturen, want je kunt de nevel in procenten inschalen. Hij kan zien waar de wolken heengaan.

De inzet van nevel heeft vaak te maken met de keuzes voor het licht omdat het er dan veel beter uitziet.”

Carrière

Mayke Hegger studeerde in 1991 af aan de opleiding theatervormgeving in Maastricht. Daarna werkte ze als assistent voor decors en kostuums in het theater van Basel. Daar leerde ze de toen jonge regisseur Markus Dietz kennen bij wie ze ook als vormgever haar eerste decor ontwierp. Ze kwam op deze manier in het Duitstalige gebied terecht en heeft nooit in Nederland gewerkt. Ze heeft in het Duitse gebied de vormgeving van zo'n vijftig toneelproducties gedaan. Voordat de Ring langs kwam deed ze zes opera's.

Vorbereitung Die Walküre, eerste bedrijf

Op de vraag of werken voor opera lastiger is dan voor toneel zegt ze: “Lastiger zou ik niet zeggen. Het is vooral anders omdat het decor een andere functie heeft dan bij toneel. De manier waarop je bij opera tot een toneelbeeld komt is ook heel anders. Het is veel minder vanuit een verhaal, meer vanuit de muziek. Ik leer natuurlijk nog iedere dag erbij en vind mezelf nog een echte beginner wat betreft operadecor. Zoals ik al zei is Markus Dietz iemand die vanaf zijn jeugd bezig is met klassieke muziek en vooral opera. Die luistert heel erg naar de dramatiek in de muziek. Soms is het libretto totaal ondergeschikt aan wat er aan handeling gebeurt en vertelt de muziek: dit is een dramatisch moment, dit is een kantelpunt of een hoogtepunt. Bij het toneel heb je in feite alleen de tekst. Daar zou je niet tot oplossingen komen die je bij muziek wel kiest.”

Ik kan me voorstellen dat opera maken complexer is dan toneel maken.

“Mijn rol blijft natuurlijk mijn rol, ik ben altijd bezig met de techniek en de werkplaats, dat deel is heel vergelijkbaar. Maar het is vaak veel meer dan bij toneel. Bij *Die Walküre* maak je in feite drie decors en bij *Götterdämmerung* is het een beetje anders omdat niet alleen in de pauzes wordt omgebouwd maar er ook tussendoor wisselingen nodig zijn. Dat is bij toneel niet zo. Dan heb ik meestal één decor. Soms verandert er wel wat aan dat decor of de acteurs doen dingen met het decor zodat het er anders uitziet, maar dat is niet zo complex als bij een opera. Daar moet een decor vaak meer kunnen en vaker wisselen. Bij een opera moet de ombouw stil zijn, in het toneel kan je het doen met kabaal, iemand zingt ondertussen een lied of je zet muziek op. Dat kan in de opera allemaal niet.”

Er zijn in Kassel twee Ring-cycli gepland in 2021. Cyclus 1 vind plaats op 5, 9, 13 en 16 mei. De tweede compacte cyclus wordt gehouden op 31 mei, 1, 3 en 5 juni 2021.

Zie <https://www.staatstheater-kassel.de/der-ring/die-ring-zyklen/>